

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ!

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 18 • год. ХСV • 29 септември 2017 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

„ПЕТКО ЛЬО, КАПИТАНИНЕ...”

СТДБ е съорганизатор на
Националните хайдушки празници
„Капитан Петко войвода” в Чепеларе

23 септември т.г. Жители-те на Чепеларе символично посрещнаха Капитан Петко войвода. Шествието в родопския град тръгна по главната улица към паметника на легендарния капитан, определян като закрилник на Родопите. Пред бюста му тази вечер бяха поднесени венци, а вицепрезидентът Илиана Йотова сведе глава в знак на преклонение. „Днес България има нужда от своите синове и дъщери, тези, които пазят спомена за герои като капитан Петко войвода“, подчерта вицепрезидентът. Тя беше гост на Чепеларе във връзка с първите Национални хайдушки празници, посветени на Капитан Петко войвода. Хайдушките празници са организирани от Община Чепеларе и Съюза на тракийските дружества в България.

На малкото площадче пред паметника прозвуча изумителният глас на четвъртокласничката Мария Бечева, която заедно с гайдара Илия Учиков изпълни

„Петкова песен“. Историкът Костадин Пепеланов прочете прочувствено слово за героичния живот на Капитан Петко войвода: 18 години хайдутстване, 110 битки

и нито една загубена и 33 ранявания, така ораторът накрая направи равностойна на бурния му живот. Положени бяха венци и цветя пред паметника, сред които

и венец на Съюза. Тук на същото площадче беше възпроизведено посрещането на капитана. Родопчанка поднесе пита с мед на героя, в чиято роля се превъплъти актьорът Стоян Пепеланов, а неговите четници бяха младите мъже от Сдружение „Родопски хайдутти“. Специално за празника от Регионалния исторически музей в Смолян изнесоха като светиня оригиналната пушка на капитана. Бял кон доведеха за Петко войвода и с него той стигна до площада, където тържествата продължиха с възпоменателен митинг, заря и музикална програма. Там бе отслужена заупокойна молитва от отец Запрян от Смолян за героите, паднали за освобождението на Родопския край.

На възпоменателния митинг на площад „Олимпийски“ по-късно кметът на Община Чепеларе Славка Чакърва заяви: Тук в сърцето на величествената Родопска планина, изправени пред миналото време ние искаме да вземем от историческата ни съкровищница най-доброто, да съхраним изворите на родолюбие и патриотизъм от миналото и да ги предадем на поколенията.

Продължава на 2-а стр.

„БЪЛГАРСКИ ПОЩИ“
ЗАПОЧВАТ АБОНАМЕНТНАТА
КАМПАНИЯ ЗА 2018 г.
Вестник „Тракия“ –
каталоген номер 759
Не чакайте крайния срок.
Абонирайте се!

„ТАХНАТА МЛАДОСТ ЗАВИНАГИ ОСТАНА В МЪГЛЕНИК...”

И тази година на събора
в с. Аврен се преклонихме
пред тежката бежанска орис,
обляна в кръв и сълзи

Националният тракийски женски събор-поклонение в родопското село Аврен започна и тая година със заупокойна молитва в памет на 42-те жени, девойки и деца от с. Манастир, Гюмюрджинско, посечени през 1913 г. Панихидата отслужи отец Александър от Крумовград.

Съборът се организира от СТДБ, Тракийския женски съюз, тракийското дружество „Тракия – 1922“ в Крумовград и кметството на с. Аврен под патронажа на вицепрезидента на Република България Илиана Йотова. На тържественото откриване на събора бе прочетено приветствен адрес от вицепрезидента, в който се казва: „В този ден коленичим пред паметта на онези жени, чиято младост завинаги остана в местността Мъгленик край с. Аврен. Младостта и човешкият живот са твърде висока цена. Тя не бива да бъде плащана в името на каквито и да било интереси. Паметта на 42-те жени, девойки и деца от с. Манастир, Гюмюрджинско, отвлечени от турския башибозук през есента на 1913 г., изтезавани, а после избити, ще остане най-сигурният залог за това, че трябва да пазим и съхраняваме единението и независимостта си. Днес се прекланяме пред ценността на живота, пред тежката бежанска орис, обляна в кръв и сълзи, се казва по нататък в писмото, което завършва с думите: „Скъпи тракийски жени, вие сте стожерът на семейното огнище, на български дом – там, където се създават и възпитават нашите деца, нашето утре. Вие съхранявате традициите и предавате почитта и уважението към предците на бъдните поколения. Възпитавайте ги в родолюбие и отговорност към народ и Родина. Тракийската кауза е жива. Каузата за единна и развиваща се България.“ Съборът на 23 септември т.г., който бе и селищен празник, бе открит от кмета на село Аврен Милена Алекова, която поздрави присъстващите и гостите на празника и пожела всички заедно да докажем, че можем да бъдем единни, истински и човечни, да вярваме в по-светлото бъдеще за нашия скъп Аврен, да го превърнем в прекрасно място за живеене.

Сред това зам.-кметът на Община Крумовград Абидин Хаджимехмед приветства всички от името на кмета Себихан Мехмед, подчертавайки че днес се връщаме назад в историята заради предците ни, заради поуките, заради саможертвата в името на род и родина, което ни е потребно да вървим напред.

Продължава на 2-а стр.

Простихме се с доц. Христо Гиневски

джалийската болница. Доц. Христо Гиневски отдаде целия си живот за развитие на образованието и културата, за съхранение на българския дух в Средните Родопи. Изследовател е на миналото на Родопите и е автор на книгите: „Родопското Възраждане“ (1994), „Хаджи Христо Попгеоргиев“ (1996), „Родопската интелигенция през Възраждането“ (2001), „Българското Възраждане в Средните Родопи“ (2006), „Миналото на Средните Родопи“ (2008), „Миналото на Устово“, том 1 и 2 (2012), „Читалището в Устово: 150 години история“ (2016). На 16 септември т.г. смолянчани, близки, колеги и студенти изпратиха учения, преподавателя и голям родолюбец Христо Гиневски. Поклонението бе в народно читалище „Кирил Маджаров“ в кв. „Устово“ в Смолян, чийто председател Христо беше дълги години. Кметът Николай

Мелемов обявява 16 септември за Ден на траур в община Смолян в памет на доц. д-р Христо Гиневски. Националните и общинските знамена бяха спуснати наполовина. Да се простят с изтъкнатия тракийски деец и родолюбец дойдоха зам. председателят на централното ръководство на СТДБ Краснодар Беломорски и главния редактор на вестник „Тракия“ Тодор Коруев, които поднесоха венец и връчиха съболезнователен адрес на семейството от името на Съюза.

Загубихме колега и приятел, когото дълбоко уважаваме като личност с висок обществен авторитет и морал. Доц. Гиневски беше човек, който не жалеше сили, енергия, амбиции и работеше всеотдайно за тракийската кауза.

Поклон пред светлата му памет!

Още за доц. Христо Гиневски – на стр. 5

Тук, в сърцето на Родопите, потопени в магията на песните, природните чудеса на Чепеларе и историята на гордите родопчани – всички ние сме в уникалния свят на единението между природа и сила на човешкия дух.

Изключителна чест е възможността да ви поздравя за празника на българската независимост. Да участвам в първите тържества, свързващи независимостта на България с името и делото на един от най-прославените български герои. Капитан Петко войвода остава незабравима следа не само в българската история. Съратник на Гарибалди, посветил живота си на свободата на България и получил званието капитан във въстанието на Крит, Капитан Петко войвода има изключителни заслуги в Руско-турската война.

Политик и неуморен последовател на делото за

ЗАВЕТЪТ НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

Слово на вицепрезидента на Република България Илияна Йотова

обединение на всички българи в свободна и независима държава, той е основател на Демократичната партия и тракийското емигрантско дружество „Странджа“, с което се поставя началото на освободителната организация на българските бежанци от Тракия.

Десетки са паметниците, посветени на Петко войвода. Той е в ежедневието на всеки българин – името му е на стотици улици и

площади, подвигът му е на страниците на учебниците, а уважението и преклонението към делото му е в паметта на поколенията.

Днес, повече от всякога, България се нуждае от своите синове и дъщери – наследници на Капитан Петко войвода. Противопоставени в ежедневието си, разпръснати по света в търсене на по-добър живот и нови възможности за децата си, изнурени от бит-

ката с предизвикателствата на променяния се свят и липсата на подкрепа от институциите и властта, българите се нуждаем остро от личности като него. От силни, непреклонни, отдадени на единението българско и посветили живота и силите си на разцвета на страната водачи.

Капитан Петко войвода е пример за това как можем да постигаме успехи. Неговият живот е доказателството за енергията и постоянството, с което трябва да решаваме делата народни. Този велик българин ни е оставил велик завет – да обичаме и да се борим за доброто на народа си, за обединението на всички българи в независима държава.

Славата, честта и величието на България се съизмерва с преклонението и уважението на света към българи като Капитан Петко войвода!

Честит празник!

Продължение от 1-а стр.

„ПЕТКО ЛЬО,...“

Националните хайдушки празници „Петко войвода“ са израз на преклонението и почитта ни към една легендарна личност, защитава на населението на Родопата, свързала името си и с Чепеларе. Тя благодари на СТДБ за сътрудничеството в осъществяването на тази идея.

След това слово произнесе вицепрезидентът Илияна Йотова (Словото публикуваме отделно). Председате-

лят на СТДБ Красимир Премянов подчерта голямото значение на тези празници, определи ги като

смело начинание на Общинския съвет и кмета Славка Чакъррова и е чест за СТДБ да бъде съорганизатор, защото негов патрон е Капитан Петко войвода, той е сред създателите на тракийската организация – с учредяването на дружество „Странджа“ във Варна. „Чепеларе е сърцето на Родопата планина, това е твърдина и святост на българщината, това е тракийската планина и ние сме горди, че сме наследници на славните хайдути и на такива славни герои като Петко войвода.“ Съб-

щено бе, че са получени приветствени адреси от председателя на Народното събрание Димитър Главчев и от кметовете на Девин

и Първомай. На тържествения митинг бяха също така народната представителка Дора Янкова, зам. областният управител Адриан Петров, заместник-кметове, заместник-председателят на Централното ръководство на СТДБ Краснодар Беломорски и др.

След митинга се състоя тържествена заря проверка по случай 139-ата годишнина от освобождението на Средните Родопи с участието на 101-и алпийски батальон в Смолян и представителния духов оркестър на Военновъздушните сили в гр. Пловдив.

В неделя, 24 септември, на същия площад бяха показани живи картини на Капитан Петко войвода с участието на Националния съюз „Единение“, а по обед продължи „Родопата пее хайдушка песен“ – така се нарича фестивалът на хайдушката песен, който бе открит в петък. Тогава, вечерта на препълнения площад „Олимпийски“ ансамбъл „Родопата“ изпълни своя знаменит музикално-танцов спектакъл „Невестата“. Преди това в читалище „Родопска искра 1880“ бе отбелязан тържествено Денят на независимостта на България.

„ТЯХНАТА МЛАДОСТ ЗАВИНАГИ ОСТАНА“

Продължение от 1-а стр.

Председателят на СТДБ Красимир Премянов благодари на вицепрезидента на Република България, че прие патронажа на събора в Аврен, благодари и на организаторите като напомни неразривната връзка между миналото, настоящето и бъдещето и девиза на тракийци „Не забравяйте, но не отмъщавайте!“. „Ние се обръщаме към поколенията след нас да не забравят, че тази България не ни е подарък, тя е извоювана със саможертвата и трагедията на десетки и стотици хиляди българи“ и пожела с труда на всички да направим страната ни такава, каквато нашите предшественици са мечтали да видят.

Прочувствено слово произнесе съпредседателята на Тракийския женски съюз Иванка Мечева – Колева. Вече 16 години в тази красива, мъчлива, пазеща тайни планина, се събират тези, които пазят паметта и историята. По идея на ТЖС вече 16 години се събират потомци на участниците в ужасните събития от 1913 г. – тракийски българи, прокудени, но оцелели; убивани, но с оцелели потомци, които не забравят случилото се. Ежегодният събор съхранява паметта и историята. А тя, историята, напомня за себе си чрез паметника в центъра на селото. Напомня за ония майки, които са срещали смъртта с огромната майчина мъка, че майчината ръка води детето не към детски игри, а към пропастта на смъртта. Напомня за онези огромни тъжни детски очи, които са се затворили завинаги. В словото си Иванка Мечева-Колева припомни кървавите събития в Беломорието и Родопите през 1913 г. и се спря на факта, че днес често не се учим от историята и ли я пренаписваме. Според социалните психолози са

необходими три генерации (между 60 и 30 години), за да бъде подменена една нация, да бъде изгертана нейната памет, нейната идентичност, нейния генетичен, цивилизационен код. Ще позволим ли това да се случи?“

Народният представител от БСП Александър Симов говори за огъня на тракийския дух, който тук събира хора, които не искат миналото да бъде забравено, защото докато има памет, ще я има България. Той обеща на присъстващите, че ще направи питане в Народното събрание кога ще бъде открит КГПП в Аврен и ще пита, докато пунктът не бъде открит.

Приветствени думи поднесе и депутатът от ДПС Ерол Мехмед. Съобщено бе, че са получени поздравителни адреси и от президент Георги Първанов и Партия АБВ.

Председателят на СТДБ Красимир Премянов връчи наградата на Съюза на Руско Русев, ръководител на представителния ансамбъл за народни песни и танци „Китна Тракия“ при тракийско дружество „Георги Сапунаров“ – Хасково, с която ансамбълът е награден за представянето си на „Богородична

стъпка 2017“. Ансамбълът изнесе голям концерт на събора и бе приветстван възторжено за прекрасно изпълнените песни и танци. Своето изкуство показаха и малките танцори от съставите „Силвряче“ и „Детска китка“ от Крумовград и бяха аплодирани. Певческите групи на читалищата в Аврен, Девесилово, Малък Девесил и Егрек не пропускат да участват в празника.

Сред присъстващите на събора бяха още областният управител на Кърджали Никола Чанев, представители на политически партии и обществени организации, кметове и кметски наместници, общински съветници, гости от Гърция и Турция. Широко бе представена тракийската организация. Тук бяха Елена Мурджева, съпредседател на ТЖС, зам.-председателят на Централното ръководство Краснодар Беломорски, зам.-председателят на Върховния комитет Кирил Сарджев, съпредседателите на Тракийския младежки съюз Десислава Костова и Цанко Атанасов, членовете на ВК Веселин Костов, Ангел Коджаманов, Димитър Андонов, Тодор Каваков, Тодор Корувев, председатели на тракийски дружества.

Паметникът потъна в венци и цветя.

ДЕКЛАРАЦИЯ

НА ЦЕНТРАЛНОТО РЪКОВОДСТВО НА СЪЮЗА НА ТРАКИЙСКИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ ПО ПОВОД ПРИЕМАНЕТО НА НОВИЯ ЗАКОН ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО В УКРАИНА

Приемането на новия закон за образованието в Украйна, който в недалечна перспектива ще лиши малцинствата, включително десетки хиляди българи, от правото и възможността да се обучават на родния си език, е изключително тревожен акт, способен да разпали напрежението между различните национални общности в тази държава. Той е в разрез с европейските ценности и стандарти за отношение към малцинствата, с които Украйна следва да се съобразява в качеството си на асоцииран член на

ЕС, както и с международните документи, по които тя е страна.

Така например, в Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) се подчертава, че „действията на Съюза целят развиване на европейското измерение в образованието, особено чрез обучение и разпространение на езиките на държавите членки“, при пълно зачитане на културното и езиковото многообразие (член 165, параграф 1). Хартата на основните права на ЕС забранява дискриминацията въз основа на

езика (член 21) и задължава Съюза да зачита езиковото многообразие (член 22). Рамковата конвенция на Съвета на Европа за защита на националните малцинства постановява: „1. Страните се задължават да признаят, че всяко лице, принадлежащо към национално малцинство, има право да изучава своя малцинствен език. 2. В области, традиционно или в значителна степен населени с лица, принадлежащи към национални малцинства, ако съществува достатъчна потребност, Страните се стремят да осигурят, доколкото е възможно и в рамките на своите образователни системи, лицата, принадлежащи към тези малцинства, да имат съответни възможности да изучават малцинствения език или да бъдат обучавани на този език“ (чл. 14).

За разлика от други засегнати страни, включително държави-членки на ЕС, българските официални власти досега не са изразили позиция по въпроса. Няма информация да е бил изразен протест поне пред украинския посланик в София от страна на българското

Външно министерство. Няма реакция на Народното събрание на Република България, нито предприети демарши от страна на правителството пред Европейския съюз и други международни организации, отговорни за спазването на международните норми за защита на правата на малцинствата.

Съюзът на тракийските дружества в България, като общонационална патриотична организация, е сериозно разтревожен от този акт на украинските власти, нарушаващ грубо правата на лицата, принадлежащи

към национални малцинства като цяло, но и насочен пряко срещу правата на българите в Украйна в частност. Очакваме бърза и адекватна реакция от всички национални институции и държавни органи с отговорности в тази област и предприемане на мерки за промяна на създалата се ситуация както на двустранно равнище с украинската страна, така и в рамките на съответните международни организации.

14.09.2017 г.

ЦЕНТРАЛНО
РЪКОВОДСТВО НА СТДБ
Гр. София

ОТГОВОРИ НА ПИСМА ДО РЕДАКЦИЯТА

В писмо до главния редактор, нашата редовна читателка от Варна Маринка Калчева, потомка на българи от с. Енидже, с. Кавакли и с. Раклица, Лозенградско, напомня за дълга на Турция към наследниците на Българите, прогонени от Източна Тракия (34,000 къщи, 1,960,000 дка ниви и ливади, 200,000 дка горски много добитък). Тя настоява „Външно министерство да внесе въпроса за неуредените имуществата на българите от Източна Тракия и Мала Азия в Българския парламент“, както и „да се изпълни Резолюцията на ЕП от 21 май 2008 г. и поправката в доклада на Комисията по външна политика на ЕП от 1 март 2012 г., засягащи имуществените права на тракийските българи...“, за което е правена подписка до компетентните български институции и ведомства. Чрез нашия вестник, тя иска отново отговор от Президентството, МВнР, Парламент, Правителство и други ведомства.

Като се присъединява към нейния призив за намиране на справедливо решение и защита на българските национални интереси и вярата ѝ, че въпросът за обезщетенията и тракийската кауза не са изоставени, напомняме, че СТДБ от години аргументирано и настоятелно поставя пред изброените институции Тракийския въпрос и необходимостта от поставянето му като основен в двустранните отношения с Република Турция. Историческите факти са неопорителни – през 1913 г. редовни части на турската армия избиват над 60 000 български деца, мъже и жени и прогонват за дни други над 280 000 души. Към 1925 г. от близо половин милионното българско население в Тракия и Мала Азия остават

няколко-стотин души. Разрушени са 280 български училища, десетки църкви, конфискувани са над три и половина милиона декара земя, частна собственост.

Тракийският въпрос има историческо, международно-правно, морално и материално значение не само за стотиците хиляди потомци на прогонените от Тракия и от Мала Азия български граждани. Той е мерило за държавническо поведение, справедливост и достойнство и за останалите граждани на нашата Родина. В многобройни декларации, позиции, писма, статии и интервюта, Централното ръководство на СТДБ и неговият председател са се обръщали към отговорните инстанции в държавата с искане да застанат с лице към Тракийския въпрос и разберат, че той е важен фактор за сплотяване на българското общество около значима национална кауза, за оцеляването на българската нация и държавност. Такова искане сме отправяли в навечерието на всяка среща между български и турски държавни ръководители и високопоставени представители с разбирането, че решение може да се намери в рамките на добронамерен и уважителен диалог между правителствата на двете съседни държави. За съжаление, редица български правителства се отнасяха към

този проблем като частен и маловажен и загърбваха правата и интересите на своите граждани. Призовахме също така кандидатите за поста президент на Република България на последните избори да вземат отношение и дадат гласност на нашите позиции по Тракийския въпрос.

В допълнение към споделеното от госпожа Калчева, очакваме не само по-активни външнополитически действия, но и коригиране на официалната българска позиция в посока към търсене на отделни преговори с турската страна специално по въпроса за имуществото на бежанците от Тракия и Мала Азия и тяхното материално и морално обезщетение.

В писмо до заместник-главния редактор, г-жа Мария Стоева от Бургас, член на Тракийската организация от 1961 г., коментира неговата статия в нашия вестник (бр. 15/18.08.2017 г.), отнасяща се до опитите за разкол на Тракийското движение, като изнася редица интересни факти от историята на бургаското дружество и дейността на неговите ръководители, за някои с положителен, за други с отрицателен знак. Отправена е и критика към Централното ръководство за „липсата на контрол“.

Впечатлени сме от дългогодишната отдаденост на Тракийската кауза от страна на г-жа Стоева, респектирани сме от богатия ѝ опит в Организацията и споделяме болката ѝ от неудачите, пропуснатите възможности, а понякога и неправилните решения и действия в работата на бургаското дружество и някои негови ръководители през годините.

Целта на статията обаче не е да

се прави цялостен преглед на дейността на бургаските тракийци, нито да се персонализират заслуги или отговорност. Това следва да бъде направено и до голяма степен вече е направено от професионалните изследователи на историята на Тракийското движение като уважавания проф. Иван Филчев, когото нашата читателка с право споменава.

Целта беше да се отправи предупреждение, да се издигне глас срещу опитите ДНЕС да се предизвика разкол в нашата, може би единствена общонационална патриотична организация, която последователно защитава интересите на потомците на тракийските българи, противопоставя се на всеки опит за посегателство върху държавността и българщината и поради това представлява стожер не само на тракийската, но и на цялостната национална кауза. Организация, която е преживявала и външен, и вътрешен натиск от мощни врагове и опоненти, но е оцелявала благодарение на своята вътрешна сила, разум и единство.

В момент на криза на националната идентичност, на културата и духовността на българина, в обстановка на усложнена международна среда и предизвикателства пред националната сигурност, всеки опит, съзнателен или неосъзнат, да се разбие това единство – поради лични, субективни, а понякога и не много чисти подбуди – е грешен, вреден и опасен. Всички бележки и критики към Централното ръководство на СТДБ трябва и могат да се обсъждат в открит, равноправен и добронамерен диалог между колеги, съмишленици и другари, без взаимни претенции, квалификации и обвинения. Само на такава основа могат „нещата да се оправят“, каквато надежда изразява и уважаваната Мария Стоева.

■ Бежанци от с. Булгаркьой

МАЛКАТА БЪЛГАРИЯ НА МАЛОАЗИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ

СВЕТЛА КАРАЯНЕВА

Колкото и екзотично да звучи в днешно време, българите в Мала Азия е имало още по времето на Византия, имало е и гурбетчии – занаятчии, търговци, заточеници в Диарбекир, дори първото българско списание „Любословие“ на Константин Фотинов излиза в Смирна (Измир) през 1844 г. Не особено известен доскоро беше фактът, че през XVII – XIX в. много нашенци се преселват в тези земи по съвсем други причини – едни бягат от помохамеданчване, други са притеснени от населвани турци, трети са подгонени от немотията и търсят по-добър поминък в отдалечени, незаселени земи.

Първото село, станало известно на европейски пътешественици и дипломати, е Къз дервент, основано в края на XIV в. от българи, „изселили се и дошли да търсят в Азия щастие и спокойствието, което не могли да намерят в родината си.“ И така се нароили тридесетина български села, в труднопроходими райони на Северозападен Анадол и в района на Чанаккале. И както с удивление и гордост пише „Цариградски вестник“ от 19 март 1860 г.: „Благословен народ български... Но за чудо ли ще е като научиме, че нашите българи и по Азия са ся населили?.. Те достоважни села на место плодносно, с вода и сенки добри, составили. Овци, коне, волови многочислени имат, чисто български си язык сохранили, обичаите и нравите никак не изменили. Азиатските наши българи между себе си женят ся, кръщават ся и никоя смеса с околните греци немаат и нито дума греческа знаят. Те курбани правят, черкуват, на седенки се събират и празнуват совсем според старите обичаи нашего народа.“ От своя страна френският пътешественик Танкоан с приятна изненада описва европейската външност на къздервентци, трудолюбието и прилежанието, породило охолство и благополучие във всички гостоприемни къщи.

Битието на малоазийските българи е проучвано от редица наши и чужди автори: италианския пътешественик д-р Салватори в началото на 19 в., българския учен Васил Кънчов в изследването си „Из Мала Азия – пътуване към българските колонии“, френския пътешественик и дипломат в Персия Ж.М. Тан-

• Доц. Тонка Василева

коан, проф. д-р Л. Милетич в статията си „Преселването на малоазийските българи в Княжеството“, Константин Иречек, Л. Ив. Доросиев с „Българските колонии в Мала Азия“ по сведения от брат си Яким, абаджия в гр. Балъкесир, турският историк Парс Тугладжъ, Иван Алтънов, руският публицист Н. Макогон, проф. Ст. Младенов, Х. Кондов и Х. Вакарелски с „Език и бит на тракийските и малоазийските българи, Катерина Венедикова – „Българите в Мала Азия“, Димитър Шишманов с „Необикновената история на малоазийските българи“, Стоян Райчевски с проучвания за етническото проследяване на българите в Тракия и Мала Азия и др.

Следвайки добросъвестно и селективно установената значителна фактология за бита и поминъка, традициите и обичаите, просветния и църковен живот, преселенията и бягствата, доц. Тонка Василева разширява, допълва и обогатява познатото. Тя черпи с пълни шепи от родовата памет на дедите си – изселници от Урумча и Чаталтепе, запечатали в гените си българщината, трудолюбието, достойнството и устойчивостта на онези корави нашенци от Тракия, които повече от два века населявали труднодостъпни местности в Анадола, облагородявайки земята с ценни земеделски култури, отглеждайки стада от едър и дребен добитък, добивайки така търсените в имперските градове дървени въглища. От баба си Стайка Маврудова вместо детски приказки слуша предания, песни и разкази за обезумели от турското насилие бежанци, които оставят неожънати ниви, пълни кошари, подредени къщи, за да тръгнат с торба хляб към пристанището Кемер, откъдето с параходи са извозени към Дедеагач. За разлика от македонските и тракийските българи, които

са участвали дейно в заveri, въстания и войни, малоазийските българи са изключително мирно, трудолюбиво, доброжелателно към съседите си население, което след злополучната Междусъюзническа война било принудително изтръгнато от облагородените с толкова усилия и всеотдаен труд земи и изселено в пределите на разорената от войните България. Само защото като етнически елемент би представлявало пета колона в многонационалната Османската държава.

В духа на турската политика разправата с българите била поверена на мухаджирите (изселници от доскоршните граници на империята) и кръвожадни черкези, които ги обирали и убивали по пътищата, грабели имоти и реколта, тормозели ги всячески така, че сами да потеглят с кораби до Беломорието. Беззаконно отнетите им имоти и до днес не са овъзмездени поради витиеватите формулировки на убийствените за източнотракийските и малоазийските българи Ангорски договор. И все пак в едно отношение Високата порта не е грешила – заселили се в сърцето на империята, по-близо до централната власт и по-далече от беззаконията на периферията, българите от Тракия проявили удивително чувство за родова принадлежност и национално достойнство. Те се борили упорито за българско училище и българска църква, изисквали от Цариградската екзархия учители и свещеници от България. Забележителен е фактът, че в малоазийското с. Гьобел на 11/24 май 1871 г. се чества празникът на славянските просветители светите братя Кирил и Методий.

За „Незаличимата диря“ от доц. Тонка Василева

В Мандър през 1873 г. е открито първото селско българско училище. Въпреки интригите на гръцката Патриаршия е назначен учителят Неделчо Обрешков от Копривщица, който владее добре и гръцки, и турски. Успехът на учениците бил забележителен, а малоазийските българи се просъзъявали, слушайки в черквата песнопения на черковнославянски и проповеди на български. Голямото будно село Коджа бунар посреща с радост друг копривщинец – Тодор Доросиев, брат на Лука Доросиев.

Младият просветител оставя незаличими дири в сърцата на коджабунарци, защото ги учел и на книга, и на човещина. В мирно и във военно време нашите анадолски преселници носели България в сърцето си. Мобилизирани в турската армия през Балканските войни 1912–1913 г., мъжествени малоазийци с риск на живота си прекосяват фронтната линия и минават на българска

пловдивския РИМ Стефан Шивачев, стъпва на някогашното пристанище Кемер и днешното Бандърма, откъдето са потегляли бежанските кораби за България, върви по заглъхналите улици на отколешните Урумча (Дегирменджик), Коджа бунар, Суют, Ташкеси, Тойлебен, Дерекьой, оживените Ердек, Гьобел и Балъкесир.

Фотообективът е запечатал меланхолични образи на оцелели български къщи, стародавни лица на българомохамедани, обитаващи затихващите селища с незтихващия родопски диалект. Не е възможно в ограниченото време да се посетят всички напуснати селения, някои от които са труднодостъпни – Мандър, Чатал тепе, Ново село (Йеникьой), Хаджи Паункьой, Киллик, Юрен, Стенгел кьой и пр. – едни в Северозападен Анадол, други около Чанак кале. Вълнуващи са непосредствените впечатления от стародавните селения на дедите, възможността да погледнеш миналото им с очите на потомък.

Книгата съдържа богат илюстративен материал – автентични снимки, факсимилета от османски и български документи, географски карти. Особено впечатляващи в цветното приложение са заснетите в естествен колорит предмети на бита и оръдия на труда, непознати за младото ни поколение – сърп и паламарка, хромел, диканя, маган, дарак, заструг, подница, бурило и, разбира се, тъкани кърпи и ковбор, както и характерният за тракийците възтреб – натрупани върху поставка ръчно изработени постелки, завивки, възглавници.

Женските и мъжките носии приковават погледа със своеобразната си красота и багри. Тази материална култура на малоазийските българи видях за пръв път в музейната сбирка на ивайловградското село Пелевун през 1994 г., когато се чествахте 80-годишнината от преселението на българите от Мала Азия – селото, в което Капитан Петко войвода се е сражавал с неколцина

страна. Един от участниците в този родолюбив подвиг е и дядото на авторката Васил Костов, изпратен като картечар срещу съюзническите войски при превземането на Одринската крепост. В решителната атака на 11 март 1913 г. срещу дулата на българските войници се затичали младежи в сини турски униформи с викове „Не стреляйте! Българе сме!“ Така те защитили родината си, която никога не били виждали, но силно обичали.

Изследвала всички достъпни източници, прехвърлила домашния архив от спомени, вещи и фотографии, Тонка Василева не пропуска и шанса да посети родните места на дедите си с колективна екскурзия през 2009 г. Групата с потомци на малоазийски българи, в чийто състав е и директорът на

четници срещу многобройна турска потеря. Надживели стопаните си, създадените от техните ръце глинени и бакърени съдове, дървените оръдия на труда, тъканите от памук и лен разказваха без думи за бита и трудолюбието им. Книгата съдържа и интересни подробности за езика, фолклора, традициите и морала на преселниците. Както отбелязва проф. Ст. Младенов, езикът на малоазийските българи е един от южнотракийските и източнородопските говори, „оня клон на рупския диалект, който преобладавал южно от Марица по цяло Хасковско.“ Говорът на малоазийците се отличавал със своето богатство на синоними, звучност, мелодичност, мекоота.

Празничните обичаи, ревностно тачени и предавани на поколенията, се отбелязвали, както и в България. Ето как почитали Трифон Зарезан. Рано сутринта с омесена питка и шише вино стопанката тръгвала с едно от децата към лозето. Детето се скривало в единия край на лозето, а майката се провиквала: „Трихуне, Трихуне, тува ль си?“ Отдалеч долитал премръзналият отговор: „Тува съм, тува съм, уд грозде не съм удят (не се виждам). Под бяла лоза, под църно грозде.“ Питката се търкулвала, стопанката отрязвала лозови пръчки от четирите края на лозето и ги поливала с вино – за здраве и берекет.

Създадена „на ползу роду“ с висока самовизискателност и чисти помисли, „Незаличимата диря“ на доц. Тонка Василева е поредната тухличка в незавършеното здание на българския национализъм. Забележителната история на българите от Мала Азия, пренесли своето отечество през жаравата на времето, от един континент на друг, е разказана достъпно, увлекателно и въздействащо. Познатите вече факти са преминали през призмата на будната родова памет и, допълнени с нови подробности, разширяват духовните граници на малката анадолска България. Връщайки се в миналото несвършено време на дедите си, авторката изгражда от отломките му здраво родолюбиво послание към бъдещето на живите поколения – на човек му трябват крила, за да полети към света, и корен, за да се върне в земята си.

Така както се завърнали в родината си след повече от два века преселение през Босфора тракийските българи, създали китни селища в анадолската пустош, облагородявайки и култивирайки необработваемите почви с пословично трудолюбие и предприемчивост. Качили се с много премегдия на борда на спасителните кораби, те хвърлили в морето червените фесове и влезли гологлави в България – така, както се влиза в църква.

ДОЦ. Д-Р ХРИСТО ГИНЕВСКИ

Проблемът с българите мохамедани (мюсюлмани) в Родопите е отколен – по него има огромен документален материал, научни проучвания, спомени. Сякаш историческата истина за това българско население е доказана и безспорна. И въпреки тези постижения на науката, щом нашата държава изпадне в криза, съчетана и с промени в международната ситуация – този въпрос отново излиза на повърхността. Така е около освобождението и възкръсването на Третата българска държава, по време на Балканските войни (1912–1913), така е и в годините след Първата световна война. Той се появява и след 1944 година с ликвидирането на дружба „Родина” и връщането на турските имена на българите мюсюлмани, както и с последвалите опити за решаване на този въпрос чрез така наречения „Възродителен процес” и неговото тотално отричане след 1990 година.

Сега този въпрос е отново на повърхността. Обстановката е такава, че се създават условия за фалшификации и заиграване с българите мюсюлмани, както от страна на Турция, така и от Гърция. От дълбоката криза в България се възползват определени кръгове в Турция, които се опират и на турското малцинство, както и на част от българите мюсюлмани, които тежнеят към югоизточната ни съседка. Своего влияние те прокарат чрез изселническите организации (където обединяват и турците и българите мюсюлмани). Намериха чрез парите и свои поддръжници и сред българите. Сега Турция и протурските среди у нас имат възможности за много по-широка инвазия – религиозна, стопанска и друга сред населението в Родопите. Толкова чужди пари се изсипват в планината за първи път – никой не може да каже колко са – но те личат в много новите и ремонтирани джамии – в Кърджалийско, Смолянско, Благоевградско, Пазарджишко... Има специален подход към българо-мюсюлманско население – там където то живее, джамии са много по-представителни, с огромни мащаби за числеността на селата и градовете – например Мадан, Рудозем, Черпница... Те са сред най-големите и представителни сгради в тези населени места. Не бива да се заблуждаваме – те носят не само религиозно влияние, но влияние и на Турция. Постулатът е: щом си мюсюлманин – ти си турчин. Това особено е забележимо в някои селища в Западните Родопи.

В Родопите започнаха и продължават да се разпрос-

СЪВРЕМЕННИ ОПИТИ ЗА ОТРОДЯВАНЕ НА БЪЛГАРИТЕ МЮСЮЛМАНИ

• Доц. Христо Гиневски дава автографи на премиера на книгата си „История на Устово“

траняват издания, които пренаписват историята на планината, фалшифицират по безобразен начин истината за произхода на българите мюсюлмани. В същото време има неколкократни опити да се омаловажи борбата на българите за Освобождението на България от турско робство, а на новата държава са приписват тежки грехове към това българско население. Колкото и да е ненаучна тази политическа литература (не се знае кой я издава, няма редактори, няма и държава, която да допуска такава антидържавна и противобългарска литература да се издава и разпространява), тя нанася сериозни вреди на националните ни интереси.

Зачестват в Родопите посещенията на официални турски представители като турският посланик Гьокче, – там където то живее, джамии са много по-представителни, с огромни мащаби за числеността на селата и градовете – например Мадан, Рудозем, Черпница... Те са сред най-големите и представителни сгради в тези населени места. Не бива да се заблуждаваме – те носят не само религиозно влияние, но влияние и на Турция. Постулатът е: щом си мюсюлманин – ти си турчин. Това особено е забележимо в някои селища в Западните Родопи.

за осъществяване на пропагандата от Давутоглу неоосманска теза за т.н. ислямска дъга от Турция през Родопите, Македония и Косово. Става дума за т.н. малка ислямска дъга. Иначе голямата започва от Мароко и Северна Африка, минава през Близкия изток и стига до Пакистан, Индонезия и Филипините.

Всички тези действия носят политически характер и имат за цел постепенно да се промени етническата картина предимно в Средните и Западни Родопи и то на базата на силен ислямизъм – щом си мюсюлманин – ти си турчин. С какви средства се постигат целите на протурската пропаганда?

Правят се опити да се създадат политически организации сред българо-мюсюлманското население, които да апелират за отделна помашка нация, внушения за отделен фолклор, даже език. С такива задачи се нагърбва Камен Буров със създаването на Демократична партия на труда, за да защитава дискриминираната етническа група на помаците. Нещо повече, той иска помашкото малцинство да се отдели в Родопски анклав. Искане при преброяването да има отделна графа за народност „помак“. Острата реакция на тези действия, слабата подкрепа от самите българи мюсюлмани доведе до раз-

пад на тази партия.

Втори опит да създаде такава партия направи и Адем Кенан, като я нарече Турска демократична партия с искане за автономия на Родопите и Лудогорието. Към турското население той причислява и българите мюсюлмани. Но и тя скоро технически изчезна от политическата сцена.

През 2004 година трети опит за създаване на политическа партия се прави в Смолян – учредява се Обединение за ислямско развитие и култура (ОИРК) с председател Ариф Абдулах (Алов). Известно е, че той е възпитаник на Държавния университет в Аман (Йордания), бивш член на Районния мюсюлмански съвет в Смолян. Наред с него сред учредителите са Кадри Уланов и Мехмед Дурсунски, автор на книгата „История на ахряните-помаците“, в нея се опитва съвсем неколкократно да докаже арабския произход на българите с ислямско вероизповедание. Но тази партия е забранена с решение на Смолянския окръжен съд през 2009 година, а и не получи подкрепа от страна на населението.

Друг опит да се създаде организация с подобни цели е създаването в Смолян на т.н. Европейски институт „Помак“ – 13 души са неговите основатели с небезизвестния Ефрем Моллов и Васил Войнов. Моллов

прави опит да учреди политическа партия „Помак“ в Пловдив като пледира, че помаците са траки, перси, прабългари и т.н. Но тя не може да се регистрира, тъй като не изпълни законовите изисквания и получи слаба подкрепа. Цялата тази дейност е дирижирана явно или дискретно от Турция чрез фондации, организации на български изселници в Турция, чрез посолството и консулството в Пловдив. Без щедра финансова помощ от тях тези действия щяха да са откъслечни и без резултат. В някаква степен те успяха да наложат термина „помак“, за това помаците и някои български автори с професорско звание като Евгения Иванова и др.

На следващо място – появи се значителна литература, която целенасочено изопачава историческата истина за българските корени на това население. Повечето са български автори, добре платени и подпомогнати от разни външни източници – Петър Япов, Мехмед Дурсунски, Салих Бозов, Ефрем Моллов... Почти всичките издания са лишени от научна аргументация, по страниците им шестват измислици и небивалици. Те взаимно си противоречат – едните казват, че българите мюсюлмани са араби, други че са перси, трети че са траки... Те са без никакви редактори, няма никакви сведения кой ги издава. Но не бива да се подценява тяхното макар и незначително влияние. Небивалици се разпространяват и в социалните мрежи, по Интернет. Има опити този въпрос да се постави и на международна сцена – в Европейския съд в Страсбург, на сесия на ПАСЕ Лука Волонте, председател на групата на ЕНП препоръчва на България да признае „помашко“ и „македонско“ малцинство. В Смолян от няколко години се издава сп. „ИСКРА“, месечно списание за духовна и нравствена култура. Главното е да се величае исляма като най-висша религия в света. Цялата тази антидържавна дейност е насочена към

едно. Налагане на измислено помашко малцинство, в услуга на Турция, промяна на етническата картина в Родопите. Засага тези опити не намират широка подкрепа от самите българи мохамедани. Най-сериозната пречка е езикът, на който говорят, а също така – битът и общата култура с българите християни. Според мен нашата историческа наука на национално равнище дава достоен отпор на ненаучните тези и пропаганда. Нужна е обаче по-адекватна реакция на държавните институции в защита на националната идентичност на това българско население. На регионално равнище – музеите, архивите не се противопоставят открито на ненаучните тези, не реагират на псевдо изданията. Има страх, че могат да ги уволнят и т.н. Историята показва, че такива опити, макар и не с такива мащаби са правени и в миналото. Мнозинството от българите мюсюлмани стъпват на здраво и не се поддават на лъжите и спекулациите.

Източници и литература:

Шишков, Ст. Българите мохамедани (помаци). Историкоземеописен и народоучен преглед... Пд. 1936

Петров П. Историческата съдба на помохамеданчените българи, Смолян, 2008

Райчевски, Ст. Българите мохамедани. С., 2004

Сахатчиев, Съвременното турцизиране на българите мохамедани в района на Якоруда и Родопите въобще. В: Заблуди и фалшификации за произхода на българите мохамедани. Научна конференция – Смолян 2009.С.,2010.

Дорсунски, М. История на ахряните (помаци), 2005.

Бозов, С. В името на името. С., 2002

Япов, П. Помаците. С., 2006
Иванова, Е. Помаците: версиите за произход и съвременна идентичност (предговор) С.,2013

Петров, П. Българите мохамедани нямат своя самостоятелна история. Родопи, бр.5-6, 2008

Гиневски, Хр. Няма последователна политика към хората в Родопите. В: Българите мохамедани – лъжи и спекулации. Ч.1 С.2010 с.360-363

Герджиков, С. Богатствата на Беден. История и култура на родопското село Беден. С., 2005

Дърва В. Полетът на пчеларя. Родопи, бр.1-2, 2014

Поместеният тук доклад е последното съчинение на доц. д-р Христо Гиневски. Докладът бе прочетен на конференцията, посветена на 120 годишнината на организираното тракийско движение, организирана от СТДБ и ТНИ в музея на Петрова нива. Месец преди това доц. Гиневски произнесе слово за Илинденско-Преображенското въстание и участието на родопчани в него на Националния тракийски събор в село Славейно.

Продължение от бр. 17

ПРОФЕСОР
Д.ИСТ.Н. СВЕТОЗАР ЕЛДЪРОВ

Борбата тогава е „македоно-одринска“, организациите се самоназовават „македоно-одрински“ и затова е редно в наименованието на въстанието да присъстват имената на църковните празници, на чиито дати е обявено въстанието в Македония и Одринско – 20 юли, Илинден, и 6 август, Преображение. Някои наши историци напоследък настояват към названието на въстанието да се добави и „Кръстовденско“, тъй като на 14 септември, Кръстовден, е обявено началото на бойните действия в Серския окръг, в който влиза и територията на днешната Благоевградска област. Това е излишно по посочената по-горе причина, а още и затова, че ако трябва да бъдем чак такива перфекционисти, ще се наложи да добавим и названията на църковните празници, които Българската православна църква прославя на датата, на която формално е обявено въстанието в Скопския и Солунския окръг – 27 юли. А те са общо три – Св. Пантелеймон, Св. Седмочисленици и Успение на Св. Климент Охридски. Въстанието на българите в Македония и Одринска Тракия през лятото и есента на 1903 г. наистина е най-дълготрайното в новата българска история, но едно такова описателно и дълго название ще му дойде в повече. Достатъчно е да го наричаме *Илинденско-Преображенско* и да знаем, че то е българско. Компромис за това с никого не може и не бива да се прави.

Тук ми се иска да споделя една идея, която намирам за значима с оглед на темата „Борбите на тракийските българи за свобода и национално единство в паметта на нашето време“ и в светлината на лозунга на СТДБ „Не забравяйте, но не отмъщавайте!“. Догодина, през 2018-та, ще се изпълнят 115 години от избухването на Илинденско-Преображенското въстание

„НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ“

Борбите на тракийските българи за свобода и национално единство в паметта на нашето време

и 60 години от откриването на Паметника на Петрова нива. Кръглите годишнини на двете събития повече от всеки друг път ни задължават да свържем миналото с настоящето, чийто посредник е историческата памет. Би било справедливо и достойно честването тогава да се превърне в ярка проява на българското национално единство, в която знамената на СТДБ, на ВМРО, на военнопатриотичните съюзи и на други родолюбиви организации, заедно с националния трибагренник, нагледно да демонстрират правотата, смисъла и актуалността на националния ни девиз: „Съединението прави силата!“. Добре би било също още от сега да се помисли и за подходяща тема на следващата ни кръгла маса, която да постави във фокуса на вниманието именно значението на единството, разбирано като еднотелност и еднотелност в името на България, българския народ и българската национална кауза.

Накрая ще завърша с моето разбиране за мястото и ролята на борбите на тракийските българи за свобода и национално единство в паметта на нашето време. Като историк, който професионално се занимава с

исторически изследвания повече от 35 години, мога да си позволя да твърдя, че националната идентичност е важна колкото националната икономика. Първата се крепи на историческото минало, втората се захранва с енергийни ресурси. И от двете зависи сигурността, стабилността и бъдещето на страната. Разликата е, че ако енергийните ресурси могат да бъдат закупени и доставени отвън, историята трябва да я е създал и изживял самият народ. Борбата на тракийските българи за свобода и национално единство е част от българското културно-историческо наследство и извор на духовна енергия за съхраняване, утвърждаване и развитие на нашата идентичност. И трябва да сме наясно, че живеем в свят, в който борбата за отстояването на националната идентичност ще върви редом с икономическата конкуренция и надпреварата за разкриването и експлоатирането на нови енергийни ресурси. Затова трябва да сме много грижливи и ревниви при опазването на най-важния духовен извор на нашата национална идентичност – българската

история.

В последните години вниманието на българската общественост и политическите наблюдатели, по обясними причини, беше фиксирано главно върху новоизникващата гора от паметници в Скопие. Сред тях са и паметниците на Дамян Груев, Гоце Делчев, поручик Борис Сарафов и редица други дейци на македоно-одринското революционно движение, които олицетворяват цяла една епоха от нашата история, но изглеждат крайно нелепо на фона на античните декори и бароковите фасади. В столицата на Р Македония те са представени като символи на македонска национална идентичност, която упорито не признава българските си корени. Така с българска история се конструира и утвърждава чужда национална идентичност. Много надежди се възлага на Договора за добросъседство с Р Македония, но това е друга тема, по която дълго може и трябва да се говори.

Покрай случващото се в Македония обаче не обръщаме достатъчно внимание на онова, което става в Сърбия. На 24 май т.г. Архиерейският събор на Сръбската православна църква канонизира и провъзгласи за светци т.нар. „Сурдулишки мъченици“ – 8000 души, уж жертва на български насилия в периода 1915–1918 г., когато голяма част от Сърбия се намира под бъл-

гарско военновременно управление. В Сърбия вече се говори и пише за български геноцид в Поморавието по време на Първата световна война, организират се международни научни конференции, правят се изложби, издават се книги, с които се запознават и компрометира българската армия, българската държава, българския народ. У нас обаче, по неизвестни причини, за всичко това се мълчи.

Но може би именно Турция е най-точният пример за това как историческата дълбочина се превръща в стратегическа перспектива. Чунали сме и сме чели по нещо за проектите 2023, 2053, 2071, т.е. 100-годишнината

от учредяването на Турската република, 600-годишнината от превземането на Константинопол и 1000-годишнината от битката при Манцикерт, първата голяма победа, която отваря пътя на турците за завладяването на Мала Азия, а после и на Балканите. Затова също може и трябва много да се говори, но тук аз завършвам, за да оставя експертите да ни запознаят със своите становища за „Тракийският проблем, Балканите и неоосманизмът“. Искрено се надявам от тях да научим и за това как историческото минало се инструментализира за актуалните политически цели на неоосманизма.

МАЛГАРСКИЯ КРАЙ – ТЕРИТОРИЯТА НА ЗАБРАВЕНИТЕ ПРЕДЦИ

Краеведското и родоведско проучване под надслов „Малгарските българи“ от Станка Битлиева представлява картина от живота и борбите на българите от Мраморноморския край на Източна Тракия. Предмет на изследването са историческите факти и родови спомени преди и след фаталната 1913 г. В подредбата му са отделени глави за историята, етнографията и културата, с подобрена научна литература и устни родови спомени се разкриват политическите и религиозните борби на населението за националното освобождение и единение на нацията. Използвани трудове на проф. Тодор Балкански за преселенията на населението от този край във Влашко, Молдова и Таврия, на Стоян Райчевски, на проф. Светлозар Елдъров, който внася нов прочит на църковното униатско движение в пределите на Османската империя. Българите от този край са сред първите, които отхвърлят гръцкото църковно влияние. Връзките им с Римо-Католическата църква е един от успешните дипломатически ходове, които предизвикват появата на българската Екзархия. Проучването стъпва и на мемоарната база на възрожденския учител и общественик Арсени Костенцев и неговата книга „Спомени“, издадена през 1917 г. В нея той описва учителстването си в с. Еля гюню и делата му, свързани с откриването на българско училище в далечната 1868 г. Описанието, което прави на Малгарска каза е отпечатано във в. „Македония“ и поръчано лично от Петко Славейков, с когото автора има близки отношения.

Нерадостната им съдба се свързва с геноцида през 1913 г., с прогонванията им от родните места, с позорния за страната Ньойски договор. В земите на България, те трудно свикват с немотия, болести, глад, които отнемат живота на мнозина от тях. Описва се съдбата на три поколения бежанци, трудната им адаптация с останалото българско население. На него те предават част от историята на българите от Източна Тракия, закодирват я в съзнанието на един народ.

Читателите ни пишат

Скъп спомен

Спомените за мене са вятър, който се усеща. На 19 август странджанският вятър, появил се на Петрова нива, раздвижи мислите и чувствата ми, възкреси спомен от детството ми, за който искам да разкажа. Внучка съм на тракийката Ирина Стоянова Коледова от село Дерекьой. Баба ми е бежанка в Средец след потушаване на Илинденско-Преображенското въстание. От разказите научих много неща за тракийци, дошли в свободна България. Захвърлили жътвавски сърпове, оставили домове с бухлати чешмири, асми с натежали гроздове, те намират спасение в Сре-

дец като последни бедняци. Преди 114 години семейство Коледови се разделят. Големият брат се установява в село Ганчево, община Провадия. Дватамата братя и сестрата остават в Средец. Годишите минават, косите побеляват, но родната кръв не отслабва.

Бях дванадесет годишна, когато пред дома ни спря старец, подкрепян от един младеж. Попита ме има ли тук жена на име Ирина. Изтичах и извиках баба. Тя изпадна в недоумение от непознатите. Когато гостенинът заговори на рупския диалект, сърцераздирателен вик се изтръгна от сърцето на баба. С братска прегръдка след петдесет и пет годишна раздяла. Стоях като втрещена, но тази прегръдка и до днес е запечатана в сър-

цето ми. Разговорът продължи с въпроса: „Къде е Райко?“ Много горещи съзли от очите на баба и тя отговори: „Райко лежи на братската могила, убит на 26 години като септемвиец през 1923 година“. Видяното остана като жив въглен в съзнанието ми. Когато пораснах, разбрах каква рана нанася несправедливият Берлински договор за населението от Източна Тракия. Това е съдбовната 1903 г., когато 60 села са изпепелени, 5000 тракийци избити. Тържествата на Петрова нива показват, че нищо не е забравено. Народът от различни села и градове доказва, че Тракия е за нас обич и тъга. Всички тракийци ще обичат изконните наши зами. Тази обич ще предават на бъдещите поколения.

Донка Вълчева – внучка на тракийци от град Средец

НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТРАКИЙСКИЯ ЖЕНСКИ СЪЮЗ

На 9 септември от 11 часа в гр.София, ул. „Стефан Караджа“ 7 А се състоя Национална отчетно-изборна конференция на ТЖСБ при СТДБ, при предварително обявен дневен ред.

На конференцията присъстваха представители на тракийски дружества от страната – Асеновград, Димитровград, Стара Загора, Казанлък, Созопол, Перник, Средец, Карнобат, Поморие, Ивайловград, Крумовград, Сливен, Нова Загора, София, Регионално тракийско дружество – Варна, Свиленград, с. Ген Инзово, Ямбол, Хасково. По-голяма част от представителите бяха председатели на женските секции към тракийските дружества. Присъстваха и зам.председателките на ТЖС Стефка Костова-Бургас, Елена Алекова, както и секретарят Папани Коза-

рова.

Председателят на СТДБ Красимир Премянов приветства участниците в конференцията. В словото си посочи основните моменти в дейността на СТДБ, подчерта, че Съюзът разчита на приноса и ролята на жените – тракийки за запазване на родовата памет и призова жените да поставят интересите на организацията над личните си интереси.

На конференцията беше приет отчета за дейността на ТЖСБ за периода 2014-2017 г., изнесен от Иванка Мечева-Колева – член на организационния комитет на конференцията. Бяха приети и допълнения към отчета от Елена Алекова и от Папани Козарова.

Утвърди се програма за работата на ТЖСБ. Направиха се и конкретни предложения: за организационно

укрепване на ТЖС, за съвместна работа с международни женски организации, за съвместна дейност с ТНИ по проучване на историята на ТЖСБ и съвместна инициатива с ТМСБ по канонизиране за новомъченици на избитите за християнската вяра тракийски бежанци.

На конференцията се прие нов статут на ТЖС. Приети бяха и индивидуални членове.

За почетен председател на ТЖСБ бе преизбрана Петра Мечева – възстановителка на ТЖСБ. Съгласно приетия нов статут на ТЖСБ беше избрано ново ръководство, включващо като съпредседатели на ТЖСБ: Иванка Мечева-Колева от Стара Загора и Елена Мурджева от Поморие с мандат от 3 години, който да управляват заедно и поотделно, зам.председател на ТЖСБ

Стефка Костова-Бургас и секретар – Светла Славова от Димитровград.

С оглед приемствеността и необходимостта от съвместна дейност между ТМСБ и ТЖСБ, съпредседателят на Тракийския младежки съюз Десислава Костова връчи като подарък на съпредседателите на ТЖСБ писмо от преди 80 години, с което ръководството на тогавашния ТМСБ се обръща към председателката на ТЖСБ с молба всички млади тракийки задължително да членуват и в ТМСБ.

Беше приет и текст на декларация, насочена срещу опитите за разцепление на СТДБ, с която жените-тракийки остро осъждат и се противопоставят на действията на някои председатели на дружества, насочени срещу нарушаване на целостта на съюза.

ДЕКЛАРАЦИЯ

На делегатите на конференция на ТЖС, проведена в София на 9.09.2017 г.

Уважаеми г-н Премянов,
Уважаеми дами и господа-членове
на ЦР и ВК на СТДБ,
Уважаеми тракийци,

Ние, делегатите на националната конференция на ТЖСБ при СТДБ, не можем да останем безучастни към случващото се в тракийската организация. В един толкова съдбовен момент, когато организацията ни повече от всякога трябва да бъде единна, за да бъде просперираща, с болка и тревога ставаме свидетели на опити за разцепление-

то на съюза. Едно разцепление, от което никой, най-малко тези които се опитват да го правят имат интерес. Нашата организация е възникнала като съюз, тя е нашето тракийско семейство. Кой, ако не организацията като такава ще продължи да защитава интересите на потомците на тракийските българи и националните ни интереси, както винаги го е правила?!

Ние, жените-тракийки, остро осъждаме това антитракийско поведение, остро осъждаме опитите за разцепление и се присъединяваме към Вас и

Вашите усилия да съхраните СТДБ единен и силен.

Като жени, майки и тракийки оставаме верни на принципите, на целите и идеите на организацията и ще Ви подкрепяме всеотдайно в опитите Ви да защитавате тракийската кауза и да отстоявате правата на тракийци и националните интереси на България!

С уважение:
Делегати на
конференцията
на ТЖС

ВЕЛИЧКО
ПАЧИЛОВ –
НОСИТЕЛ НА
НАГРАДАТА
„СТАНИСЛАВ
СИВРИЕВ“

Новият носител на Националната литературна награда „Станислав Сивриев“ е Величко Пачилов. Той е изтъкнат краевед, автор на изследвания за живота и делото на Делю войвода, златоградските родове, местни легенди и предания, автор на книгите „Излеп е Делю хайдутин“, „Златоградски легенди“, „Песни за Делю войвода“ и „Делю войвода – 40 разказа в стихове“. Да добавим, че Величко Пачилов е председател на клуб „Родопи“ и член на Върховния комитет на СТДБ. Наградата му бе връчена по време на Делювите празници в Златоград, които се проведоха от 22 до 24 септември от председателя на Общинския съвет Емилия Кръстева и кмета Мирослав Янчев.

Националната награда на името на Станислав Сивриев се присъжда на Величко Пачилов за изключителния му принос в областта на българската проза и публицистика, с разработки от национално значение, посочват от Община Златоград. Традиционните Делюви празници са част от тържествата, с които Златоград отбелязва 240 г. от рождението на Делю войвода. Няколко дни преди това издателят Иван Гранитски представи книгата на Величко Пачилов „Делю войвода – 40 разказ в стихове“ на издателство „Захарий Стоянов“. Открита бе изложба, изобразяваща български владетели на художниците Николай Русев и Марина Варенцова. Открита бе тюфекчийска работилница с демонстрация на предопълнещи оръжия. Старият град отново бе сцена на възстановката „Един пазарен ден отпреди 100 години“.

Честито!

Централното ръководство
на Съюза на тракийските дружества в България
и редакционната колегия на
вестник „Тракия“ поздравяват рождениците
на Съюза през месец октомври:

Георги Димитров – София 2 октомври 1957 г.
Каля Кирчева – София 5 октомври 1925 г.
ген. Тодор Бояджиев – София 10 октомври 1939 г.
Чавдар Георгиев – София 18 октомври 1955 г.
Соня Ангелова – София 20 октомври 1952 г.

ПРЕДСТОЯЩО

„С ХОРО НА ГРОЗДОБЕР“

Фолклорен клуб „Славяни“ и община Минерални бани организират за втори път фолклорен фестивал за народни танци. Той ще се проведе от 29 септември до 1 октомври под надслов „С хоро на гроздобер“ под патронажа на кмета Мюмюн Искендер. В ранната съботна утрин ще бъде пресъзда-

ден древният ритуал „Тракийски гроздобер“.

Събитието ще бъде придружено от ритуални игри край интересни археологически паметници – шарапани, древни крепости и поменални ниши. С песни, танци и хора присъстващите ще могат да се потопят в живота на древните траки, с

техните божества и култа им към виното. На по-смелите ще се даде шанс да мачат гроздето с боси крака.

Фестивалът на народните танци ще представи красотата, богатството и уникалността на българския танцов фолклор. Той няма конкурсен характер, но ще спомогне за доброто на-

строение на жителите и гостите на общината.

За любителите на туризма община Минерални бани предлага интересни екопътеки с водач, който ще запознае гостите с местността. В последните топли дни басейните ще са отворени за желаещите да поплуват.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А

Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, Георги ДИМИТРОВ -зам. гл. редактор,
проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC:STSABGSGF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Валентина АНГЕЛОВА (Бургас) – 0879 545 115; Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67;
Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) – 044/62 48 53;
Анета Георгиева (Хасково) - 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Баба Злата и новият нестинар

ГОРАН СТЕФАНОВ

Когато влязох в конака и седнах на един от столовете, журналистите интервюираха нисичка женица с народна носия, която седеше на стол на около два метра от мен. Тя с тънък и тих гласец обясняваше пред камерата как цял живот е правела добро:

— Аз винаги добро съм правила на хората, никога услуга не съм отказвала на никой! — достигна до ушите ми.

И така, както говореше спокойно на микрофона, жената се изправи, обърна гръб на камерата, приближи се към мен и аз видях как изражението ѝ се промени. Очите ѝ се отвориха широко, устните ѝ промениха формата си и сякаш цялото ѝ лице се смени с друго. Заговори ми с пътен и груб женски глас, напълно различен от онзи, с който само преди секунда разговаряше.

— Тази вечер ти ще играеш в огъня! — ми каза тя.

Аз не можех да сваля поглед от нея. Бях стъписан. Насилих се и отговорих:

— Ами ако св.св. Константин и Елена са казали, ще играя.

А тя сякаш не чу отговора ми и продължи:

— Не ми ли вярваш!? Ела при мен на огъня да те прекадя и ще влезеш да играеш вътре!

След това тя рязко се обърна и излезе от конака. Журналистите явно видяха новата си жертва в мое лице. Веднага ми „тигнаха“ пред очите обектив и микрофон и ме заразпитваха. Не се чувствах в кондиция да давам интервю, а и само допреди няколко минути трябваше да отговарям на подобни въпроси пред камерата на Тадарькова. Беше ми любопитно да разбера коя е тази странна жена, която току-що разговаря с мен, сякаш ме познаваше отдавна. Станах, изоставих досадните журналисти и последвах жената навън.

Заварих я да стои пред конака с поглед, насочен по посока на отблясъците светлина, които хвърляше догарящият в центъра на селото нестинарски огън. Приближих се към нея:

— Коя си ти?

Тя се обърна рязко към мен, погледна ме с широко отворените си очи и ми каза:

— Аз съм баба Злата!

След това отново се загледа или към огъня, или в нищото. Аз прецених, че ще е добре да я оставя и влязох отново в конака.

След няколко минути жената, която се беше представила като баба Злата, се появи заедно с още няколко други жени, облечени в народни носии. Стана ми ясно, че това са нестинарки. Те говореха шумно за различни неща. Аз реших да подновя разговора с баба Злата:

— Бабо Злато, ти откъде си?

А тя продължаваше да говори с другите жени за това, че си била загубила забрадката и сега няма с какво да играе, и сякаш не ме чуваше. Аз повторих въпроса си. Тогава тя се обърна към мен, погледна ме с такова учудване сякаш ме виждаше за първи път и ми каза с тих и тънък глас:

— Казвам се Веска и съм от село Бродилово.

Бях много учуден защо ми беше казала друго име преди малко, но не задавах повече въпроси. Не след дълго дойдох и другите нестинари, заедно с икононосците и епитропа. Аз никога не познавах и затова просто си стоях, слушах и наблюдавах.

Изведнъж се появи Михаил и започна да определя организацията — кой след кого ще върви на процесията по обикалянето на църквата след малко и кой кога ще влиза в огъня.

Първо стояха музикантите, епитропът, икононосците, двете жени отговорнички за конака, нестинарите мъже, предвождани от Михаил и сина му, нестинарките. Понеже мен ме беше пропуснал в разпределянето на местата, аз се наредих най-отзад. Много исках да играя и затова бях облякъл и народна носия.

Тогава Михаил се обърна, за да провери дали всичко е изпълнено според неговите заръки, и ме видя.

— Какво правиш там? Защо си се наредил при нестинарите? — попита той.

Като по команда две от нестинарките, стоящи пред мен, застанаха от двете ми страни, а Веска или баба Злата заговори вместо мен:

— Мишо, тук имаме един нов нестинар, трябва да го пуснем да играе с нас.

— Не мога аз да пускам така хора! Нито го знам откъде е, нито го познавам! — отговори Михаил.

— Ти ли си сайбия на огъня? — му отвърна Веска (или баба Злата). — Огънят е на всички, аз тъй знам! Не си по-голям от Свети Костадин, че да определяш кой ще играе и кой не! Това момче днес ще играе в огъня и толкова! Аз така казвам! Хайде тръгвай напред, че всички тебe чакаме.

Михаил не се възпротиви. След тези думи той се обърна, даде знак на музикантите да свирят и процесията

тръгна напред.

Музикантите отново засвириха, обиколихме три пъти запаления огън по посока, обратна на часовниковата стрелка, отлясно на ляво, и застанахме в изходна позиция. Михаил, с дълъг търмък в ръце, заразстила жарта в различни форми. Първо на кръст, после на звезда и накрая в равен пътен огнен кръг. Гайдите замлъкнаха. Всички застанаха като вкаменени. Тогава чух как тъпанът отмери четири равни такта, като на петия писна отново гайдата.

Нестинари около мен се раздвижиха като по команда и затанцуваха. Навярно същото се е случило и с мен, но не помня добре. Първи в огъня влезе Михаил. След него един след друг започнаха да влизат наредените в редица нестинари. След известно време Михаил дойде при мен, тупна

ме по рамото и ми рече:

— Хайде, ти си!

Аз отидох до Веска и я помолих да ме прекади, както ми беше поръчала в конака. Тя взе ръчна кадилница, накара ме да коленича пред нея и започна да я върти над главата ми, като изговаряше тихо някакви думи, които не бива да изричам. След това ме подкани да стана, взе една икона, заведе ме до огъня и ми рече:

— Виждаш ли пътеката? Ще минаваш там, където виждаш пътека. Свети Костадин я прави.

Аз наистина виждах как в средата на огъня жарта беше с по-различен цвят от останалата. Минах точно от там и прекосих огъня благополучно. Когато излязох от огнения кръг и се обърнах, за да се върна отново по същия път, пътеката вече я нямаше. Тръгнах около жарта и отново видях отворена пътека, през която се върнах при Веска. Тя ме подкани отново да вляза в огъня. Бях изгубил представа за времето и не знам колко продължи това, но се опомних едва когато музиката спря. Всички тръгнахме към конака, за да се измием и преоблечем. Към мен се приближи една от нестинарките и попита Веска:

— Кое е това момче? За първи път го виждам.

— Това е нашето момче! — отвърна Веска. — Нашият нов нестинар.

Последната потомствена нестинарка, баба Злата Даскалова, умира през 1970 г. Тя е била и главната нестинарка на село Българи. Старите хора в селото разказват, че някога палели огън от 12 волски коли дърва и ставала неопикуема горещина. Когато приближавал моментът баба Злата да влиза в огъня, земята се тресяла. Нестинарите в момент на екстаза, или както те се изразяват „когато ги прихваща“, придобиват различни дарби. Някои от тях могат да предсказват бъдещето и пророкуват, други да лекуват различни болести. Има случаи, в които разговарят с хора, които вече са напуснали този свят.

Добре е да се уточни, че нестинарите не са свръххора. Напротив, те са като всички останали и нищо човешко не им е чуждо. Просто са успели да преминат границата на съвременното битие, на съзнаване чрез науката познание. Благодарение на силната си вяра в Бог те са достигнали състояние, позволяващо им пряко общение със светилите и синергия с Господ, непознати на съвременния човек.

Когато си спомня за случката в село Българи, си задавам въпросите: Дали действително напускаме този свят след смъртта си? Възможно ли е душите да остават тук, а просто ние да не ги виждаме? И ако това е така, дали Господ все още се разхожда по земята, а ние, обвързани от материалното си ежедневие, оплетени в електропроводници, кабели и интернет, заслепени от блясъка на изгарящите горива, заглушени от тътена на автомобили и самолети, не сме загубили способността си да Го чуем и видим.

Описаните действия се случват на 3 юни 2011 г.

(Откъс от „Пътека от огън“)